

Forestillinger om ung københavnsk sprogbrug der varierer med hensyn til kombination af s-udtale (s ~ s+) og prosodi (MODERNE ~ GADE): Data fra Århus

Af TORE KRISTIANSEN

Artiklen analyserer forestillinger hos unge i Århus knyttet til sprogbrug med forskel i s-udtale (s ~ s+) i to prosodiske rammer (MODERNE ~ GADE). Resultaterne sammenlignes med resultater fra en tilsvarende undersøgelse blandt unge i København. Samspillet mellem variationen i s-udtale og prosodi er til dels som i København, med der er også noget forskel: I Århus giver prosodien MODERNE forestillinger om 'sjællænder/københavner', men disse svækkes i kombination med [s+]. Prosodien GADE giver ikke forestillinger om 'sjællænder/københavner', men giver (som i Kbh.) forestillinger om 'indvandrers'-etnicitet, som (til forskel fra Kbh.) styrkes i kombination med [s+]. I kombination med prosodien MODERNE fremmer [s+] forestillinger om 'homoseksualitet' både i Århus og København, mens brug af [s+] i den prosodiske ramme GADE ikke giver forestillinger om 'homoseksualitet', hverken i Århus eller København.

Baggrund

Nicolai Pharaos, Marie Maegaard, Janus Spindler Møller og undertegnede gennemførte i årene 2011–2012 en undersøgelse af hvilke forestillinger unge i København knyttede til forskelle i udtalen af /s/ som hhv. 'almindeligt' alveolært [s] og 'fremskudt' addentalt [s+] hos unge københavnske mænd (15–16 år gamle drenge) – og om det gjorde nogen forskel om prosodien var hhv. MODERNE ('almindeligt' københavnsk) eller GADE ('staccato' københavnsk).

Undersøgelsen bestod af to eksperimenter. Eksperiment 1 var 'åbent', dvs. at informanterne, som var gymnasieelever på Vestegnen og i Centrum, lyttede til korte lydklip som indeholdt den ovenfor beskrevne variation og karakteriserede sprogbrugerne med deres egne ord. Eksperiment 2 var 'lukket'; dvs. at informanterne vurderede de samme lydklip på otte skalaer der repræsenterede et udvalg af ofte anvendte karakteristikker i det 'åbne' eksperiment. Eksperiment 2 blev udført 18

måneder efter Eksperiment 1, med andre informanter, men på de samme to gymnasier hhv. på Vestegnen og i Centrum.

Hovedresultatet af begge eksperimenter var meget klart: Prosodien var afgørende for de s-tilknyttede forestillinger om seksualitet. Når prosodien var MODERNE ('almindelig' københavnsk), blev [s+] i høj grad, til forskel fra [s], forbundet med 'homoseksualitet'. Når prosodien var GADE ('staccato' københavnsk), blev [s+] ikke forbundet med 'homoseksualitet'. Alle lydklip med 'staccato' prosodi blev først og fremmest forbundet med 'indvandrers-ethnicitet'.

Undersøgelsens konklusion og pointe var altså at de forestillinger der knytter sig til sproglige varianter (in casu s-udtale), ikke nødvendigvis er uafhængige af den sproglige kontekst som variationen forekommer i (in casu den prosodiske kontekst). Undersøgelsen og resultaterne er kortfattet fremstillet på dansk i Pharao m.fl. (2015). En mere udførlig fremstilling findes på engelsk i Pharao m.fl. (2014), og i Maegaard & Pharao (2016).

I forlængelse af undersøgelsen i København gennemførte jeg på samme tid en beslægtet dataindsamling i Århus. De data er altså 10 år gamle, men er aldrig blevet grundigt analyseret og fremlagt. Formålet med nærværende artikel er at rette op på det. Relevansen af ældre data kan nok være begrænset hvis det er den nutidige situation man er interesseret i, men eksistensen af ældre data vil altid være af uvurderlig værdi i det diakrone forskningsperspektiv. Så hvis nogen en anden gang skulle få lyst til at undersøge hvordan unge århusianere forholder sig til variation i s-udtale og prosodi, har de noget at sammenligne med hvis de også skulle være interesseret i eventuelle ændringer.

Design

Begrænset bevidst opmærksomhed

Undersøgelsen i Århus blev udført som en gentagelse af (dele af) Eksperiment 1. Informanterne var danskstuderende samlet i et stort auditorium på Aarhus Universitet hvor de befandt sig for at høre mig holde en forelæsning om dialekternes situation i dagens danske sprogsamfund. Inden forelæsningen blev de spurgt om de ville deltage i et lille eksperiment hvor de skulle karakterisere sprogbrugerne bag 8 lydklip på et udleveret skema. I udgangspunktet fik de ikke mere at vide om lydklippene, for at undgå at skabe bevidst opmærksomhed på variationen i s-udtale og prosodi.

Efter gennemført eksperiment blev informanterne bedt om at angive på sidste side af det udleverede skema hvad de troede undersøgelsen drejede sig om. Bortset fra 5 der ikke svarede på spørgsmålet, og 1 der svarede "ingen anelse whatsoe

ver” (nr. 79), havde alle forstået at det havde med sprog og sprogforskelle at gøre (genkendelse, påvirkning, opfattelse, placering, fordomme). Omkring halvdelen brugte begreberne ’dialekt’ og ’accent’ – hvilket dels ikke kan forbavse når vi tager den givne forelæsningsituation i betragtning, dels inviterer til refleksion over betydningen af den forhåndsviden informanterne har om formålet med dataindsamlingen. Kun en enkelt nævnte s-udtale: ”Fordomme omkring udtalelserne f.eks. stemte s = Bøsse. accent = underklassen m.m.” (nr. 59). Det var interessant nok den eneste lidt ældre informant, på 42 år. Kun 6 nævnte ’indvandrere’ – eksempelvis: ”Det handler om hvordan vi opfatter en person ud fra hans tale/ Fordomme over for indvandrere?” (nr. 5); ”Hvordan adskiller etniske danskeres sprog fra ikke-etniske danskeres” (nr. 69).

Til trods for at der i karakteristikken af de 8 stemmeprøver er mange der kommenterer ’s-udtale’ og ’indvandrer-etnicitet’ (som det vil fremgå nedenfor), tyder svarene på spørgsmålet om ’hvad drejede det sig om’ ikke på udbredt bevidst opmærksomhed i auditoriet på de aspekter ved undersøgelsen som havde med ’fremskudt s’ (seksualitet) og ’staccato’ prosodi (etnicitet) at gøre. Men det er klart at de indsamlede data repræsenterer *bevidste* holdningstilkendegivelser i den forstand at informanterne var klar over at de vurderede sprogbrug(ere).

Lydklippene

Lydklippene var de samme som blev brugt i undersøgelsen i København. De var hentet fra lydoptagelser med drenge som guidede hinanden rundt på et kort over en fiktiv by. De kunne ikke se hinandens kort og var derfor henvist til at guide udelukkende ved brug af sproget.

MODERNE 1 [s]

Så kommer der sådan en vej der går opad og kører ud i den der sø. Den hedder Stakitvej. Øh og der er så øh der er også sådan en øh sort prik. Det er en scooterbutik.

MODERNE 2 [s+]

Er du klar? Så går du ned af og så øh lige inden det der næste kryds der der går til venstre ikk? Så sætter du Lagunevej.

GADE 1 [s]

Så går du til øhh venstre, så kommer der Bananvej. Lige den der streg hvor du drejer. Og så er der en streg sådan der til øh højre.

GADE 2 [s+]

Så skal du skrive øhh bikuber bikuberne ikk? Lige så snart du kommer nedad og så nede under gaden så skal du skrive Cubavej.

Det der siges i de godt 7 sekunder lange klip, er temmelig ensartet og næppe egnet til at påvirke informanternes bedømmelser i nævneværdig grad.

MODERNE 1 og MODERNE 2 talte med 'almindelig' københavnsk prosodi, mens GADE 1 og GADE 2 talte med 'staccato' københavnsk prosodi. I det samme sæt af optagelser var der en femte dreng som brugte både alveolært [s] og addentalt [s+]. Ved hjælp af Praat blev kopier af den femte drengs [s] og [s+] sat ind i de fire klip, sådan at vi fik to versioner af hvert klip der kun adskilte sig ved s-udtalen. Alle s'er i lydklippene (med **fed** i udskrifterne ovenfor) er henholdsvis [s] og [s+].

Informanterne lyttede til de 8 lydklip i samme rækkefølge som blev brugt i København-undersøgelsen:

1	2	3	4	5	6	7	8
M1	G1	M2	G2	M1	G1	M2	G2
[s]	[s+]	[s+]	[s]	[s+]	[s]	[s]	[s+]

Mellem hvert klip var der et ophold på 30 sekunder hvor informanterne kortfattet skulle svare på spørgsmålene – *Hvad synes du om denne dreng? Hvordan tror du han er?* – med deres egne ord, på et uddelt skema.

Informanterne

Der blev indsamlet 95 udfyldte skemaer. 4 af disse er udeladt da de var udfyldt af tilstedeværende og langt ældre undervisere, sådan at $N = 91$. Af oplysninger som informanterne afslutningsvis gav om sig selv i skemaet, fremgår det at 73 er kvinder (80,2 %), og 18 er mænd (19,8 %). Aldersmæssigt er alle trin fra 20 til 29 repræsenteret, med de allerfleste liggende i spændet fra 21 til 25 (i alt 78 personer = 85,7 %). Kun en enkelt kvinde er ældre, 42 år. Med et par enkelte undtagelser oplyser alle at de bor i Århus og omegn, og kun en håndfuld er ikke opvokset i Jylland. Bare en enkelt oplyser at være opvokset i København, i kombination med Bornholm. Eftersom vores formål er at undersøge om århusianere/jyder skulle gøre sig andre forestillinger end københavnere om den omtalte sproglige variation, er det naturligvis tilfredsstillende at kunne konstatere at Århus-udvalget af informanter er så 'rent' jysk. I sammenligningsøjemed skal det modsat medtænkes at København-udvalget var mere ligelig fordelt med hensyn til køn, og nok især det forhold at de som gymnasieelever var en del år yngre.

Resultater

'Homo'-karakteristik

Tabel 1 viser hvor mange Århus-informanter der har givet 'homo'-karakteristikker til de 8 stemmeklip. Hvad 'homo'-karakteristikker dækker, er specificeret nedenfor.

Tabel 1: Århus-informanter der har givet 'homo'-karakteristikker til de 8 stemmeklip, i antal og procent (N = 91).

nr.	1	5	7	3	6	2	4	8
prosodi	MODERNE				GADE			
lydklip	M1	M1	M2	M2	G1	G1	G2	G2
	[s]	[s+]	[s]	[s+]	[s]	[s+]	[s]	[s+]
antal	0	53	2	48	0	1	0	1
%	0	58,2	2,2	52,7	0	1,1	0	1,1

For læsbarhedens skyld er klippene ikke opført i den rækkefølge de blev afspillet i, men sådan at stemmerne er grupperet sammen efter prosodi (MODERNE og GADE) og parvis i deres /s/-versioner ([s] og [s+]). Dog er rækkefølgen også anført i skemaet da den kan have haft betydning for informanternes vurderinger, og dermed må inddrages i dataanalysen.

Som det klart ses i tabellen, spiller s-forskellen en rolle for vurderingen af de 2 stemmer med 'almindelig' københavnsk prosodi, M1 og M2 (markeret med gråfarve), men ikke for de 2 stemmer med 'staccato' københavnsk prosodi, G1 og G2. Hos M-stemmerne udløser [s+] 'homo'-karakteristikker fra godt halvdelen af informanterne, hhv. 53 (58,2 %) og 48 (52,7 %). Antallet af informanter der har 'homo'-karakteriseret begge MODERNE stemmer med [s+], er 38 (41,8 %).¹

¹ Redegørelse 1 for informantgruppering:

Ligesom for nr. 3 (M2 s+) var der 48 informanter der eksplicit brugte 'homo'-karakteristikker for nr. 5 (M1 s+). Antallet 53 fremkommer som følger:

Ikke uventet gik det op for mange fra og med nr. 5 at flere af lydklippene blev gentaget. Det gør at det ikke er helt ligetil i alle tilfælde at afgøre hvorvidt en informant skal grupperes med dem der har angivet en 'homo'-karakteristik, eller ej. Følgende kommentar fra en informant, som selv nemt lader sig kategorisere, giver et ret præcist billede af problemstillingen: "samme tekst som person 1, samme taler som person 3, feminin" (64).

5 informanter har kun angivet at klip nr. 5 (M1 s+) er det "samme som" eller "ligner" nr. 1 (M1 s). I og med at hverken de eller andre har 'homo'-karakteriseret nr. 1, bliver disse 5 ikke talt med i gruppen af informanter der har angivet en 'homo'-karakteristik.

18 informanter sammenligner nr. 5 (M1 s+) med nr. 3 (M2 s+), 6 ved at sige at det er "samme som", 12 ved at sige at det "lyder som", "ligner", "minder om". 11 af de 18 har ud over henvisningen til nr. 3 givet en 'homo'-karakteristik, og er dermed nemme at kategorisere. Af de resterende 7 (der kun henviser til nr. 3) har 5 angivet 'homo'-karakteristikker for nr. 3 (M2 s+), og de bliver derfor talt med i gruppen af informanter der har angivet en 'homo'-karakteristik for nr. 5 (M1 s+); de sidste

Tabel 2. Samtlige anvendte 'homo'-karakteristikker

nr.	5 M1 [s+]	3 M2 [s+]
bøsse	5	9
homoseksuel	15	16
feminin	17	15
læsp ^{er} , læspende, stemte s'er, meget s-lyd, mange s-lyde, s-lyd, ssss, shissle-lyde, slesk i stemmen (slesk=2)	23	23
løse håndled		1
mandlig udgave af Linda P i "piger på prøveløsladelse"		1
blødt	1	1
"effeminate"/kvindagtig	1	1
fimset!	3	2
	65 + 7*	
	72	69

* De 7 karakteristiker der er lagt til for M1 [s+], stammer fra de 5 informanter der bare angav at nr. 5 var "samme som" eller "ligner" nr. 3 (se Redegørelse 1 for informantgruppering i Fodnote 1); disse informanters 'homo'-karakteristiker for nr. 3 er medtaget også for nr. 5.

Tabel 2 viser samtlige anvendte begreber der er tolket som 'homo'-karakteristiker, og dertil hvor mange gange de enkelte karakteristiker er anvendt. Det er især begreberne 'homoseksuel' og 'feminin' der er anvendt, ofte i kombination med en kommentar om 'læsp' eller 's-lyd'. Disse tre begrebskategorier, ligeligt fordelt på de to stemmer, udgør det store flertal af de anvendte karakteristiker.

'Indvandrers'-karakteristik

Ingen af Århus-informanterne har givet 'indvandrers'-karakteristiker til de 4 lyd-klip med 'almindelig' københavnsk prosodi, dvs. de MODERNE drengestemmer (Tabel 3). Til gengæld er alle 4 lydklip med 'staccato' københavnsk prosodi, dvs. GADE-stemmerne, i betydelig grad blevet udstyret med 'indvandrers'-etiketter. Vi lægger derudover mærke til at klippene med [s+] udløser 'indvandrers'-karakteristik i langt højere grad end klippene med [s]. Det gælder for begge GADE-stemmer at [s+]-versionen næsten fordobler antallet af informanter der anvendte

2 bliver ikke talt med. Når disse 5 lægges til de i alt 48 informanter der eksplicit brugte 'homo'-karakteristiker om nr. 5, ender vi på 53.

Tabel 3: Århus-informanter der har givet 'indvandrere'-karakteristikker til de 8 lyd-klip, i antal og procent (N = 91).

nr.	1	5	7	3	6	2	4	8
prosodi	MODERNE				GADE			
lydclip	M1	M1	M2	M2	G1	G1	G2	G2
	[s]	[s+]	[s]	[s+]	[s]	[s+]	[s]	[s+]
i alt	0	0	0	0	36	69	24	47
%	0	0	0	0	39,6	75,8	26,4	51,6

'indvandrere'-etiketter om [s]-versionen: fra 36 til 69 for G1's vedkommende, og fra 24 til 47 for G2's vedkommende.² Begge forskelle er signifikante.

Samtidig med at [s+] klart fremmer 'indvandrere'-karakterisering af GADE-stemmerne, er det interessant at notere at der ikke er nogen der siger at nr. 8 (G2 s+) er "samme som" eller "lyder som" nr. 2 (G1 s+) – sådan som vi så at [s+]-versionen af M1 (nr. 5) fik mange, hele 18, til at sammenligne med [s+]-versionen af M2 (nr. 3). Det synes at indikere at [s+] er et stærkere signal for 'homoseksualitet' i den prosodiske ramme MODERNE end [s+] er for 'indvandrere' i den prosodiske ramme GADE. Men forskellen kunne, i hvert fald delvis, være et metodisk artefakt: Hvis vi tager stemmernes rækkefølge i betragtning, synes det rimeligt at antage at der kobles lettere fra nr. 5 til nr. 3 end fra nr. 8 til nr. 2.

Tabel 4 viser de anvendte begreber der er tolket som 'indvandrere'-karakteristikker, fordelt på 7 kategorier, og dertil hvor mange gange de enkelte karakteristikkere er anvendt. Som det ses, gælder det for alle 4 GADE-klip at stort set alle de anvendte karakteristikkere er blevet kategoriseret som 'indvandrere' og/eller 'etnisk' og/eller 'udlænding'. Begreber som 'nydansker' og '2.- (og evt. 3.-) generationsindvandrere' er meget sparsomt brugt.

En del informanter har anvendt flere karakteristikkere. Tallene i parentes angiver antal 'ekstra' etiketter, sådan at antal informanter og antal etiketter kan holdes adskilt. Fx tæller en karakteristik som "udlænding/indvandrere" (nr. 54) én gang

² Redegørelse 2 for informantgruppering (se Redegørelse 1 i Fodnote 1 for nærmere forklaring):

I alt 12 informanter har angivet at nr. 6 er "samme som" nr. 2. En enkelt af dem har ikke 'indvandrere'-karakteristik for nr. 2, og indgår derfor ikke i optællingen af 'indvandrere'-karakteriserende informanter. De øvrige 11 indgår, inklusive de 9 der ikke siger andet end "samme som" nr. 6.

I alt 9 informanter siger at nr. 8 er "samme som" nr. 4. En enkelt af dem har ikke 'indvandrere'-karakteristik for nr. 4, og indgår derfor ikke i optællingen af 'indvandrere'-karakteriserende informanter. De øvrige 8 indgår, inklusive de 7 der ikke siger andet end "samme som" nr. 4.

Tabel 4. De anvendte 'indvandrere'-karakteristikker fordelt på 7 kategorier

nr.	6 G1 [s]	2 G1 [s+]	4 G2 [s]	8 G2 [s+]
indvandrere	13 (+ 7)	33 (+ 8)	14 (+ 9)	22 (+ 15)
etnisk	5	16 (+ 2)	9 (+1)	11
udlænding	6	11 (+2)	6	7
2.- og 3. generation		4	1	
gangster	1	(+ 1)	1	
nydansker	1		4	
geografiske navne	1 (+ 2)	1 (+ 5)	1	
	9 (+ 2)*			7 (+ 1)**
i alt betegnelser	36 (+11)	69 (+18)	24 (+10)	47 (+16)
	= 47	= 87	= 34	= 63

* De 9 (+2) karakteristikkere der er lagt til for G1 [s], stammer fra de 9 informanter der bare angav at nr. 6 var "samme som" nr. 2 (se Redegørelse 2 for informantgruppering i Fodnote 2); disse informanternes 'indvandrere'-karakteristikkere for nr. 2 er medtaget også for nr. 6.

** De 7 (+1) karakteristikkere der er lagt til for G2 [s+], stammer fra de 7 informanter der bare angav at nr. 8 var "samme som" nr. 4 (se Redegørelse 2 for informantgruppering i Fodnote 2); disse informanternes 'indvandrere'-karakteristikkere for nr. 4 er medtaget også for nr. 8.

under 'udlænding' og én gang i parentes under 'indvandrere', mens en karakteristikkere som "indvandrere/dansk med accent fra mellemøsten" (nr. 19) tæller både uden for og i parentes under 'indvandrere' fordi alle sproglaterede etiketter er samlet under 'indvandrere': fx indvandrere-dansk, andet modersmål, ikke dansk som modersmål, tosproget, ghettosprog, m.m.

Vi kan bemærke at "udenlandsk accent" ikke nødvendigvis associeres med indvandrere fra "mellemøsten". To informanter kobler eksplicit fra kommentar om s-udtale til hhv. fransk og tysk accent i deres karakteristikkere af G2 s+: "Stemte s'er. Lidt fransk accent - eh? Høj tynd fyr" (nr. 5); "Lignende tysk, mærkes på S-erne" (nr. 92). Forestillingen om 'stemt s', som forekommer hos 10 af informanterne, skyldes formentlig at [s+]-udtale ofte gengives med z i danske medier – og fortæller vel desuden i eksemplerne med referencerne til fransk (og tysk?) at man kender til begrebet om 'stemt s' fra fremmedsprogsundervisningen, uden rigtigt at have nogen klar opfattelse af hvad det er.

Kategorien 'etnisk' omfatter karakteristikkere som gennemgående refererer til "anden etnisk baggrund", "ikke-dansker". Der er dog et par eksempler på at sammensætningen "etnisk dansker" bruges på to måder. En enkelt gang karakteriseres M1 [s] som "Ganske almindelig ung mand. Etnisk dansker" (nr. 49). Men "etnisk

dansker” bruges også om G1 [s], G1 [s+] og G2 [s] – af en anden informant (nr. 23) – hvor betydningen helt klart er ’ikke-dansker’.

Kategorien ’geografiske navne’ omfatter kun sådanne som stereotyp kan kobles til indvandrere. De forekommer sjældent og omfatter velkendte ’ghettoer’ i *Odense*, (om G2 [s+] ”Indvandrer miljøet. Volsmose” (nr. 2)), *København* (om G1 [s+] ”Indvandrer, bosat i København. Evt. Nørrebro” (nr. 47)) eller *Århus* (om G1 [s] ”Også indvander, gellerup-sk” (nr. 90), ”Yngrer dreng. Anden etnisk baggrund. lyder som en fra trillegårds området” (nr. 80), om G2 [s] ”Vestegnen” og G2 [s+] ”Brabrand” (nr. 53)). Andre ’geografiske navne’, så som København, Sjælland, Århus, Jylland m.v., omtales i anden sammenhæng nedenfor.

Kategorien ’gangster’ er taget med fordi den spiller en betydelig rolle i København-undersøgelsen. Som det ses, forekommer karakteristikken ’gangster’ næsten ikke i Århus-materialet. Ud over to gange ”gangster” er der en gang ”pusher-type”. Denne forskel kan have med forskellen i informantudvalg at gøre (gymnasieelever i København og danskstuderende i Århus)?

Sammenligning af Århus med København

’Indvandrer’ og ’homo’

Som det fremgår af Tabel 5, er der overordnet set mere lighed end forskel mellem Århus og København hvad karakteristikken af de 8 stemmeklip som hhv. ’indvandrer’ og ’homo’ angår.

Tabel 5. Sammenligning af ’indvandrer’ og ’homo’ i København (N = 116) og Århus (N = 91)

Stemme	% ’indvandrer		% ’homo’	
	Kbh	Århus	Kbh	Århus
M1 [s]	6,0	0	5,2	0
M1 [s+]	1,7	0	59,5	58,2
M2 [s]	1,7	0	7,8	2,2
M2 [s+]	4,3	0	65,5	52,7
G1 [s]	86,2	39,6	0	0
G1 [s+]	90,5	75,8	0	2,2
G2 [s]	75,9	26,4	0,9	0
G2 [s+]	71,6	51,6	0,9	1,1

I forhold til MODERNE-klippene giver forskel i s-udtale ingen forskel mellem de to byer hverken mht. ’indvandrer’-karakteristik eller ’homo’-karakteristik. Uanset s-udtaler er der stort set ingen (i Århus: ingen) der karakteriserer nogen af MODERNE-

drengene som 'indvandrere', samtidig med at der er mange (et flertal) i begge byer der karakteriserer de to MODERNE-drengene med [s+] som 'homo'. (Ingen af forskellene er signifikante på $p < 0,05$ -niveau; den største af forskellene, som gælder M2 [s+], er på 0,06-niveau).

I forhold til GADE-klippene er Århus-informanterne enige med København-informanterne om ikke at karakterisere [s+] som 'homo'. Der er også en relativt bred enighed blandt Århus-informanterne om at GADE-prosodien kvalificerer til karakterstikken 'indvandrere', men der er langt færre der giver denne karakterstik i Århus end i København. Selv for den stemme hvor forskellen er mindst (gælder G1 [s+], som bliver karakteriseret som 'indvandrere' af 75,8 % i Århus, mod 90,5 % i København), er den statistisk signifikant på $p < 0,005$ -niveau.

Det er endvidere interessant at notere at der i Århus er langt flere der anvender 'indvandrere'-karakterstikker når 'staccato' prosodi kombineres med [s+] end når 'staccato' prosodi kombineres med [s]. Forskellen er for G1's vedkommende signifikant på $p < 0,00001$ -niveau, for G2's vedkommende på $p < 0,0005$ -niveau. Denne forskel fandtes ikke i København-materialet.

Prosodien 'staccato' giver altså med stor sikkerhed mindre forestilling om 'indvandrere' i Århus end i København, samtidig med at kombinationen med [s+] styrker 'indvandrere'-associationer i Århus, til forskel fra København.

Geografi-tilknytning

I København-undersøgelsen var 'Vestegnen' og 'Nordsjælland' tilstrækkelig tit anvendte geografiske karakteristikker i det 'åbne' Eksperiment 1 til at de blev udvalgt til vurderingsskalaer i det 'lukkede' Eksperiment 2 (se det indledende afsnit om Baggrunden), hvor MODERNE-stemmerne i høj grad blev knyttet til 'Nordsjælland' mens GADE-stemmerne i høj grad blev knyttet til 'Vestegnen'. Disse associationer var naturligt nok ikke tilsvarende til stede blandt Århus-informanterne. Som omtalt ovenfor blev 'Vestegnen' nævnt en enkelt gang hvor det utvivlsomt drejede sig om den århusianske vestegn, til karakteristik af G2 [s]. I et enkelt tilfælde mere er det sandsynligt at det drejer sig om den københavnske vestegn, dog brugt modsat af det forventede idet det er om M1 [s] at det hedder "Lidt svær at forstå, rimelig ung, fra Vestegnen" (nr. 85; samme informant siger om M2 [s] at han "lyder københavnsk"). 'Nordsjælland' er nævnt en enkelt gang, om M2 [s+]: "Nordsjællænder? Overklasse, blærerøv. CBS-studerende :-)" (nr. 57), 2 gange om M1 [s]: "KBH. Hornbæk. Smart" (nr. 31), "Sjælland, meget Hellerup-agtig i sin udtale" (nr. 67).

Tabel 6: Århus-informanter der har karakteriseret de 8 lydclip som 'sjællænder' eller 'københavnner', i antal og procent (N=91).

nr.	1	5	7	3	6	2	4	8
prosodi	MODERNE				GADE			
lydclip	M1	M1	M2	M2	G1	G1	G2	G2
	[s]	[s+]	[s]	[s+]	[s]	[s+]	[s]	[s+]
'sjællænder'	24	11	21	11	3	1	3	2
'københavnner'	14	4	23	22	2	4	3	1
i alt	38	15	44	33	5	5	6	3
%	41,8	16,5	48,4	36,3	4,3	4,3	5,2	2,6

De geografi-relaterede karakteristikkere som Århus-informanterne i første række benytter sig af, er 'sjællænder' og 'københavnner' – men kun i forhold til de MODERNE lydclip (se Tabel 6). Det er altså sådan at Århus-informanterne kun tænker i 'geografisk tilknytning' når prosodien er 'almindelig' københavnsk, ikke når den er 'staccato' københavnsk. Eller sagt på en anden måde: 'Staccato' prosodi aktualiserer ikke geografi-associationer. Ud over de få 'sjællænder/københavnner'-karakteristikkere og de få allerede nævnte referencer til stereotype 'ghetto'-navne er der kun i tre tilfælde brugt geografiske navne til karakterisering af GADE-stemmerne, alle tre om G1 [s]: "udlænding – Jylland" (nr. 3); "Sønderjysk-agtig dreng, dialekt" (nr. 6); "Nydansk, måske fra Århus" (nr. 61). Heller ikke i forhold til de MODERNE stemmer forekommer andre geografiske navne end de Sjælland/København-relaterede, med en enkelt undtagelse vedrørende M1 [s]: "Han snakker meget almindeligt, kunne godt komme fra Viborg/omegn" (nr. 90) og en vedrørende M2 [s+]: "Fra Jylland. I 20'erne. Arbejder i tøjbutik" (nr. 74).

Hvor mange af Århus-informanterne der associerer til Sjælland eller København når prosodien er MODERNE, synes påvirket af forskellen i s-udtale. Procentandelen af informanter der karakteriserer de MODERNE stemmer M1 og M2 som 'sjællænder/københavnner', falder fra hhv. 41,8 og 48,4 for [s]-versionen til hhv. 16,5 % og 36,3 % for [s+]-versionen. Faldet sker for begge M-stemmer mht. 'sjællænder', men kun for M1 mht. 'københavnner'.

M1 bliver i øvrigt karakteriseret som 'københavnner' af langt færre end M2, i begge s-versioner. Denne forskel kan muligvis belyses ved at se nærmere på hvordan de to M-stemmer ellers karakteriseres, men at gå i detalje med det vil føre for langt her. Dog kan det nævnes at forekomsten af 'påhængs-ikk' i lydclippen med M2 er bemærket af flere (gælder for begge s-versioner) – sammen med reference

til 'københavn' i tre tilfælde, men også med reference til 'sjællænder' i fire tilfælde, og til 'østjyde fra storby' i et enkelt tilfælde, og en enkelt gang uden geografisk reference. Til sammenligning er det 'påhængs-ikk' der forekommer hos G2 [s+], ikke bemærket af nogen. Fordelingen af informanter som nævner 'sjællænder/københavn' for de 4 M-stemmer (jf. rækken 'i alt' i Tabel 6), er signifikant ($p=0,000053$).

Konklusion

Formålet med den undersøgelse der er beskrevet i artiklen, har været at studere forskelle og ligheder i hvordan unge i Århus og København opfatter og vurderer ung københavnsk sprogbrug der på fire måder kombinerer forskelle i s-udtale ($s \sim s+$) og prosodi (MODERNE \sim GADE). Med nødvendigt forbehold for det rimelige i at sammenligne gymnasieelever (i København) med danskstuderende (i Århus), kan der konkluderes at der overordnet set er mere lighed end forskel når de unges sprogbrugsrelaterede forestillinger om 'seksualitet' og 'etnicitet' sammenlignes de to byer imellem.

To ligheder: Inden for den prosodiske ramme MODERNE vækker brug af [s+] forestillinger om 'homoseksualitet', men ikke om 'indvandrer-etnicitet'. Den 'staccato' GADE prosodi forbindes med 'indvandrer-etnicitet', men brug af [s+] forbindes ikke med 'homoseksualitet' når den prosodiske ramme er GADE (se Tabel 5).

En forskel: Når den prosodiske ramme er GADE, er det sådan i Århus at forbindelsen mellem [s+] og 'indvandrer-etnicitet' er stærkere end forbindelsen mellem [s] og 'indvandrer-etnicitet'; det er ikke tilfældet i København (se Tabel 5). Sagt på en anden måde: I Århus styrkes 'indvandrer'-associationen af [s+] når prosodien er GADE (se Tabel 3). Eller som informant nr. 18 formulerer det i forhold til G2 [s+]: "Bruger også S-lyd – men her lyder det ikke feminint som med person 3. Her lyder det mere som en udlænding. Ung person".

Det kan ikke forbavse at de geografi-relaterede kategorier 'Vestegnen' og 'Nordsjælland' fra København-undersøgelsen stort set er fraværende i Århus-materialet; de dominerende geografi-relaterede kategorier er i stedet 'Sjælland' og 'København'. Ligesom 'Vestegnen' og 'Nordsjælland' for unge københavnere ikke blot drejer sig om placering i geografien, men også om betydninger knyttet til socio-kulturelle modsætninger, kan vi spørge om de unge århusianeres/jyders karakterstikker af stemmerne som 'sjællændere' og 'københavnere' blot drejer sig om placering i geografien, eller om de også belyser et socio-kulturelt modsætningsforhold mellem Jylland og Sjælland/København. Der kommer en god del negativitet til udtryk i den samlede bunke af karakteristikker. Men der er forskel. Mens GADE-

drengene er uintelligente, taler utydeligt, sjusker, osv., kan de MODERNE drenge være overlegne, nedladende, irriterende, arrogante, snobbede, højt på strå, blære-røve og lidt for smarte. Denne forskel i karakteriseringen genspejler utvivlsomt forestillinger om 'social klasse'-tilhørighed (se Madsen 2013 for en analyse af hvordan begreber knyttet til 'indvandrere'-etnicitet reproducerer traditionelle forestillinger om 'social klasse'-tilhørighed), og når det kun er de MODERNE drenge der forbindes med Sjælland/København, ikke GADE-drengene (se Tabel 6), synes den negativitet der knyttes til 'staccato' prosodi, at være uafhængig af forestillinger om 'geografisk tilknytning'. Eller eftersom den tendens til 'københavnerbashing' der findes i materialet, er begrænset til sprogbrug(ere) med 'almindelig' københavnsk prosodi – rettet mod (hvad der opfattes som) 'de indbildt fine' – kan vi sige at 'staccato' prosodi i høj grad blokerer for forestillinger om 'geografisk tilknytning' (ligesom 'staccato' prosodi i høj grad blokerer for forestillinger om 'homoseksualitet').

Alt i alt kan vi konkludere på linje med det der var konklusionen i Københavnundersøgelsen om hvordan den sociale betydning af variation i sprogbrugen (in casu s ~ s+) ikke nødvendigvis er uafhængig af den sproglige kontekst (in casu den prosodiske ramme MODERNE ~ GADE). Vi kan dertil føje at denne undersøgelse har belyst hvordan også den sociale kontekst kan spille ind. Samspillet mellem variationen i s-udtale (s ~ s+) og prosodi (MODERNE ~ GADE) skal beskrives lidt anderledes i Århus end i København:

Prosodien MODERNE giver ikke forestillinger om 'indvandrere'-etnicitet (= som i Kbh.), men giver forestillinger om 'sjællænder/københavner'. Når prosodien er MODERNE, fremmer [s+] forestillinger om 'homoseksualitet' (= som i Kbh.), men svækker forestillinger om 'sjællænder/københavner'.

Prosodien GADE giver forestillinger om 'indvandrere'-etnicitet (= som i Kbh.), men giver ikke forestillinger om 'sjællænder/københavner'. Når prosodien er GADE, giver [s+] ingen forestillinger om 'homoseksualitet' (= som i Kbh.), men styrker forestillinger om 'indvandrere'-etnicitet.

Litteratur

- Madsen, Lian 2013: "High" and "Low" in urban Danish speech styles. *Language in Society* 42(2). 115–138.
- Maegaard, Marie & Nicolai Pharaoh 2016: /s/ variation and perceptions of male sexuality in Denmark. Erez Levon & Ronald Beline Mendes (eds.) *Language, Sexuality, and Power*. Oxford University Press. 88–104.

- Pharao, Nicolai, Marie Maegaard, Janus Spindler Møller & Tore Kristiansen 2014:
Indexical meanings of [s+] among Copenhagen youth: Social perception of a
phonetic variant in different prosodic contexts. *Language in Society* 43. 1–3.
- Pharao, Nicolai, Tore Kristiansen, Janus Spindler Møller & Marie Maegaard 2015:
Eksperimentelle sprogholdningsstudier – fra helhedsvurderinger til enkelttræk.
Frans Gregersen & Tore Kristiansen (eds.) *Hvad ved vi nu – om danske tale-
sprog?* Københavns Universitet: Museum Tusulanum. 109–126.

Tore Kristiansen
Professor emeritus, ph.d.
Institut for Nordiske Studier og Sprogvidenskab
Københavns Universitet
tk@hum.ku.dk